

سوال

حدیثی هست با این عنوان که «هرکس در شبانه‌روز دوازده رکعت به جا آورد با آنها برای او در بهشت خانه‌ای ساخته می‌شود». اما قرآن ذکر کرده که اهل بهشت به هر آنچه آرزو کنند دست می‌یابند. آیا این با قرآن در تعارض نیست که بگوییم باید این کار و آن کار را انجام دهیم تا الله به ما چنین و چنان عطا کند، اما الله ما را با خبر ساخته که در بهشت به هر آنچه بخواهیم دست خواهیم یافت؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

برای کسی که برخی از اعمال نیک را انجام می‌دهد این پاداش وارد شده که برای او خانه‌ای در بهشت ساخته می‌شود. مانند حدیث ام حبیبه که گفت: شنیدم که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - می‌فرمود: «کسی که در شبانه‌روز دوازده رکعت نماز بگزارد برای او به سبب آن [رکعت‌ها] خانه‌ای در بهشت ساخته می‌شود» به روایت مسلم (۷۲۸).
و درست نیست که مسلمان با این نوع از نصوص بر اساس این آیه قرآن مخالفت کند:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ * نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ [سوره فصلت: ۳۰-۳۱]

(در حقیقت کسانی که گفتند پروردگار ما الله است، سپس ایستادگی کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند [و می‌گویند] نترسید و غمگین نباشید و به بهشتی که وعده یافته بودید شاد باشید* در زندگی دنیا و در آخرت ما دوستان شمایم و هر چه دل‌هایتان بخواهد در [بهشت] برای شماست و هر چه خواستار باشید در آنجا خواهید داشت).

به این زعم که چون بهشتی‌ها هر چه را دوست داشته باشند برایشان فراهم است، پس بهشتی هرچقدر خانه بخواهد آرزو می‌کند و این یعنی نیازی به محافظت بر دوازده رکعت در شبانه‌روز ندارد!

زیرا الله تعالی چون پاداش نیکی‌ها را به این شکل قرار داده است لابد باید در آن حکمتی باشد و اطمینان ما به حکمت و فضل و عدل الهی ما را از پرسش در این باره بی‌نیاز می‌سازد.

الله تعالی می‌فرماید:

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ [سوره انبیاء: ۲۳]

(در آنچه انجام می‌دهد از او پرسیده نمی‌شود و [لی] آنان سؤال خواهند شد).

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - می‌گوید:

«او سبحانه، خالق هر چیز و پروردگار و مالک آن است و در آنچه آفریده حکمتی بالغ و نعمتی فراگیر و رحمتی گسترده و ویژه دارد، و او درباره آنچه انجام می‌دهد پرسیده نمی‌شود اما آنان مورد پرسش قرار خواهند گرفت، نه به مجرد قدرت و قهر او، بلکه به سبب کمال علم و قدرت و رحمت و حکمت او» (مجموع الفتاوی: ۷۹ / ۸).

ابن قیم - رحمه الله - می‌گوید:

«الله سبحانه حکیم است و چیزی را از روی عبث و بدون معنی و مصلحت و حکمتی که غایت اصلی آن کار است انجام نمی‌دهد، و بلکه کارهای او از روی حکمتی است که برای آن انجامش داده همانطور که ناشی از اسبابی است که با آن انجامش داده، و کلام او و کلام پیامبرش در مواضعی پرتعداد که در شمار نمی‌آید دال بر این و آن است...» (شفاء العلیل: ۱۹۰).

از جمله حکمت‌هایی که می‌توان در این وعده به خانه‌ای در بهشت لمس کرد:

نخست: تعیین پاداشی ویژه برای برخی از اعمال صالح باعث نشاط بنده و بیشتر شدن رغبت او به انجام عمل صالح می‌شود، زیرا این وعده افزون بر مجرد وارد شدن به بهشت، حاکی از این است که از این نعمت ویژه هم برخوردار خواهد شد و این چیزی است که انسان در وجود خود حس می‌کند.

دوم: احتمال دارد این خانه‌ها ویژگی و فضیلتی خاص داشته باشند که شاید مؤمن در بهشت آن را بخواهد، چنانکه علما همین را درباره حدیث عثمان بن عفان می‌گویند که به نقل از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: «هرکه مسجدی بسازد - بکیر می‌گوید: گمان کنم گفت: با آن وجه الله را بخواهد - الله برای او مانند آن خانه‌ای در بهشت می‌سازد» به روایت بخاری (۴۵۰) و مسلم (۵۳۳).

ابن رجب - رحمه الله - می‌گوید:

«این سخنان که «مانند آن» منظورشان به قدر آن یا به شکل و صفت آن، بلکه مراد - والله اعلم - آن است که یعنی بنیان او را به اندازه وسعتی [که اینجا] می‌دهد آنجا وسیع می‌گرداند و به اندازه احکام و دقتش در اینجا آنجا نیز با احکام و نیکی

می‌سازد، نه از جهت نقش و نگار مسجد (که مکروه است) و سود بردنش از آنچه در بهشت برای او ساخته می‌شود به اندازه کمال سود بردن مردم به آنچه برای آنان در دنیا ساخته است و آن بنا بر دیگر بناهای بهشت شرف و برتری دارد چنانکه مساجد در دنیا بر دیگر بناها برتری دارند...» (فتح الباری: ۳ / ۳۲۰-۳۲۱).

بنابراین، این خانه‌ها از جمله خانه‌هایی هستند که تنها با اعمال نیک معینی به دست می‌آیند و از جنس آن نعیمی نیستند که مؤمن به محض اراده و تمنی در بهشت به دست می‌آورد.

سوم: مؤمن - اگرچه در بهشت هر آنچه بخواهد را خواهد داشت - ما نمی‌دانیم که آیا این نعیم خاص را خواهد خواست یا خیر؟ زیرا چه بسا این اراده از دل او برداشته شود و [آن را نخواهد] و به دستش نیاورد.

واضح است که اهل بهشت از جهت نعمت‌ها و خوشی‌ها با هم برابر نیستند، و ممکن نیست که کسی درجه‌ای بالاتر از آنچه دارد را بخواهد، وگرنه لازمه چنین سخنی این بود که اهل بهشت همه در یک درجه از شادی بودند [چون همه همین را اراده می‌کردند!].

والله اعلم.